

Asia: VN/8051/2019

Valtioneuvoston periaatepäätös suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne ja yleiset kommenttinne demokratiapolitiikan tilasta, suunnasta ja seurannasta

Medialiitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunnon oikeusministeriölle luonnoksesta valtioneuvoston periaatepäätökseksi, jolla linjataan suomalaisen demokratiapolitiikan tavoitteista 2020-luvulla ("periaatepäätösluonnos"). Medialiitto esittää kunnioittaen oikeusministeriölle periaatepäätösluonnoksen jatkovalmistelua varten seuraavat huomiot:

Pääviestit

1. Riippumattomien tiedotusvälineiden toimintaedellytykset tulee turvata demokratiapolitiikan tavoitteissa pitkäjänteisesti asiaa koskevalla omalla linjauksella. Demokratia kuolee ilman vapaata, luotettavaa tiedonvälitystä. Tiedotusvälineiden asemaa ja roolia demokratiassa tulisi korostaa esimerkiksi suhteessa sosiaalisen mediaan.
2. Riippumattomien tiedotusvälineiden toimintaedellytyksiä tulee vahvistaa pitkäjänteisesti parantamalla mediapolitiikan koordinoitua sen varmistamiseksi, etteivät yksittäiset säädöshankkeet ainakaan heikennä tiedotusvälineiden elinvoimaisuutta.
3. Riippumattomien tiedotusvälineiden merkitystä demokratialle tulisi opettaa kattavasti perus- ja täydennyskoulutuksessa: perusopetuksen opetussuunnitelmaa uudistettaessa informaatiolukutaito, journalismin etiikka sekä riippumattomien tiedotusvälineiden rooli ja merkitys yhteiskunnassa tulisi lisätä osaksi yläkoulujen yhteiskuntaopin oppisisältöjä ja mainita opetussuunnitelman perusteissa. Valtioneuvoston vastuulla olevaa perusopetuksen tuntijakoa tulisi muuttaa vastaavasti.
4. Julkisen hallinnon, kuten kuntien, viestinnässä tulisi ottaa huomioon erityisesti paikallisen uutismedian tiedonsaanti ja toimintaedellytysten turvaaminen.

Demokratiapolitiikan tilasta, suunnasta ja seurannasta

Medialiitto pitää demokratian, perus- ja ihmisoikeuksien sekä oikeusvaltion turvaamista maassamme erittäin tärkeänä. Demokratiapolitiikka on tärkeä työkalu ohjaamaan strategisesti, pitkäjänteisesti ja yli vaalikausien suomalaista demokratiaa ja sen toteutumista tukevaa päätöksentekoa ja hallintoa. Demokratiakehitys edellyttää jatkuvaa työtä.

Riippumattomien tiedotusvälineiden toimintaedellytysten turvaaminen tulisi ottaa huomioon demokratiapolitiikassa

Medialiitto ehdottaa, että periaatepäätösluonnoksen jatkovalmistelussa demokratiapolitiikkaan lisätään kokonaan uusi linjaus seuraavasti:

- Riippumattomien tiedotusvälineiden toimintaedellytykset on turvattu pitkäjänteisesti.

Medialiitto kannattaa periaatepäätösluonnoksen johdannon sivun 9 kirjausta, jonka mukaan ”oman identiteetin rakentumista ja osallisuutta tukeva mediaympäristö ovat tärkeässä asemassa demokratian ja luottamuksen ylläpitämisessä”. Riippumattomia tiedotusvälineitä (eli päätoimittajavastuun alaista ja Journalistin ohjeisiin sitoutunutta mediaa) ei valitettavasti käsitellä laajemmin periaatepäätösluonnoksessa. Medialiiton mukaan tämä puute tulisi korjata luonnoksen jatkovalmistelussa lisäämällä asiaa koskeva oma linjaus demokratiapolitiikkaan.

Monipuolisten suomalaisten riippumattomien tiedotusvälineiden elinvoimaisuuden varmistamiseksi tulevaisuudessa tarvitaan myös mediapolitiikkaa. Media-alaa koskeva päätöksenteko on nykyisin Suomessa siiloutuneena useisiin ministeriöihin. Median toimintaedellytyksiin vaikuttavia taloudellisia päätöksiä ja sääntelyhankkeita tulisi arvioida hyvissä ajoin, ennakoivasti ja keskitetysti.

Medialiitto katsoo, että demokratian toimivuuteen ja luottamuksen syntyyn ei voida vaikuttaa pelkästään demokratiapolitiikalla. Demokratian toimivuutta ja luottamuksen syntyä sekä ylläpitämistä pitkäjänteisesti pitäisi tukea myös mediapolitiikalla. Mediapolitiikka täydentäisi hyvin periaatepäätösluonnoksen sivulla 9 mainittuja muita keskeisiä politiikkaesimerkkejä (tasa-arvopolitiikka, talouspolitiikka, työllisyyspolitiikka, sosiaalipolitiikka ja terveystaloudellisuuspolitiikka).

Mediapolitiikalla varmistetaan, etteivät yksittäiset säädöshankkeet ainakaan heikennä riippumattomien tiedotusvälineiden elinvoimaisuutta.

Riippumattomien tiedotusvälineiden asemaa ja roolia demokratiassa tulisi korostaa suhteessa esimerkiksi sosiaalisen mediaan

Periaatepäätösluonnos tuo esille sivulla 10, että demokratioiden toimivuuteen vaikuttavat yhteiskunnan muutokseen laajasti liittyvät megatrendit, kuten muun muassa mediaympäristöön liittyvät muutokset. Luonnos jatkaa, että ”joukkoviestinnän rinnalle on syntynyt sosiaalisen median alustoja ja mahdollisuuksia kansalaisten suoraan välittömään viestintään, jotka toisaalta mahdollistavat suuremman vaikuttamisen, mutta myös mielipiteiden manipuloinnin”.

Medialiitto muistuttaa, että sosiaalisen median alustat ja Googlen kaltaiset hakukonepalvelut ovat synnyttäneet uhkia demokratian toimivuudelle. Lisäksi ne vievät reilusti yli puolet digitaalisista mainostuloista maassamme tuottamatta itse lainkaan ammattimaista, suomalaista sisältöä. Alustayhtiöiden palvelut tarjoavat kansalaisille myös paljon ilmaista sisältöä, joka kilpailee kansalaisten ajankäytöstä esimerkiksi elintärkeitä tilausmaksuja tavoittelevan lehdistön kanssa. Alustayhtiöt eivät vastaa sisällöstä eivätkä maksa voitoistaan veroa Suomessa.

Tämä kehitys haastaa riippumattomien tiedotusvälineiden toimintaedellytykset ja niiden luoman yhteiskunnan liiman sekä luottamuksen ylläpitämisen.

Riippumattomilla tiedotusvälineillä on tärkeä tehtävä nouseviin haasteisiin vastatessa

Periaatepäätösluonnoksessa mainitaan sivulla 12 suomalaisen demokratian nousevina haasteina muun muassa keskustelukulttuurin kärjistyminen, disinformaatio ja informaatiovaikuttaminen sekä toimittajiin kohdistuva järjestelmällinen häirintä eli maalittaminen.

Medialiitto korostaa, että disinformaation ja informaatiovaikuttamisen torjunnassa erityisesti riippumattomilla tiedotusvälineillä on keskeinen rooli. Parhaiten disinformaatiota ja informaatiovaikuttamista voidaan käytännössä torjua varmistamalla, että yhteiskunnassa on vastavoimana tarjolla riittävästi elinvoimaista ammattimaista paikallista, alueellista ja valtakunnallista tiedotusvälineiden tuottamaa luotettavaa tietoa.

Medialiitto muistuttaa, että suomalaiset tiedotusvälineet ovat mahdollisissa demokratian kriisitilanteissa enintään vain niin vahvoja ja kyvykkäitä tukemaan kansalaisten tiedonsaantia sekä torjumaan disinformaatiota ja informaatiovaikuttamista kuin mitä ne ovat normaalioloissa. Siksi media-alan ja erityisesti tiedotusvälineiden elinvoimasta on pidettävä huolta jatkuvasti ja pitkäkestoisesti.

Kansalaiset tarvitsevat ammattimaista, riippumatonta mediaa

Puolustamalla kotimaista vapaata mediaa ja varmistamalla sen toimintaedellytykset turvataan ja edistetään demokratiaa, sananvapautta sekä sivistystä, kulttuuria, osaamista ja henkistä huoltovarmuutta.

Lehtien tilaustulojen merkitys on korostunut selvästi, kun globaalit alustayhtiöt ovat Suomessakin vieneet valtaosan digitaalisista mainoseuroista.

Median toimintaedellytyksiin vaikuttavia taloudellisia päätöksiä ja sääntelyhankkeita tulisi arvioida kansalaisten sananvapauden turvaamisen (ammattimaisen toimituksellisen tiedon saamisen kannalta paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti) ja alueellisen tasa-arvon kannalta. Esimerkiksi painettujen, tilattujen lehtien tehtävä kansalaisten sananvapauden ja kuntademokratian toteuttamisessa on Suomessa edelleen hyvin tärkeä.

Jatkovalmistelussa huomioitava Eurooppalaisen median vapaussäädös -ehdotus

Medialiitto ehdottaa, että periaatepäätösluonnoksen jatkovalmistelussa ministeriö ottaa huomioon myös Euroopan komission Eurooppalaisen median vapaussäädös -ehdotuksen (European Media Freedom Act) ja asiaa koskevan Valtioneuvoston E-kirjelmän eduskunnalle (E 46/2022 vp.). Komission ehdotus on odotettavissa syyskuussa.

Komission tavoitteena on turvata median vapaus ja moniarvoisuus sisämarkkinoilla. Taustalla ovat Unkarin ja Puolan aiheuttamat haasteet median vapaudelle. Komission hanke liittyy laajasti riippumattomien tiedotusvälineiden toimintaan vaihtelevin painotuksin.

Komission käytössä olevien sääntelytasoa koskevien vaihtoehtojen osalta Suomi kannattaa lähtökohtaisesti komission suositukseen perustuvaa kevyemmän sääntelyn tasoa. Lisäksi Suomi katsoo, että lainsäädäntöehdotuksessa tulisi ottaa huomioon jäsenmaiden väliset erot media-alan sääntelykulttuureissa ja markkinoissa. Näin ollen lainsäädäntöehdotuksessa esitettäviin sääntöihin tulisi sisältyä joustavuutta erityisesti korkean sananvapauden jäsenmaissa, jotta kyseisissä jäsenmaissa voimassa olevat sääntelykäytännöt voidaan säilyttää siltä osin, kun nykysäädökset edistävät median vapautta, moninaisuutta ja luotettavan tiedon saatavuutta.

Suomalaisen demokratiapolitiikan 2020-luvulla vaikuttavuuden lisääminen

Medialiitto ehdottaa, että ministeriö harkitsee jatkovalmistelussa, tulisiko demokratiapolitiikan linjausten ja tavoitteiden toteutumisesta antaa Valtioneuvoston selonteko vuosittain eduskunnalle. Selontekomenettely olisi omiaan lisäämään demokratiapolitiikan sitovuutta ja vaikuttavuutta valtion hallinnossa.

Linjaus 1: Vaalijärjestelmä on toimiva, turvallinen ja luotettava. Jokaisella on yhdenvertaiset mahdollisuudet ja riittävät valmiudet käyttää osallistumisoikeuksiaan

Toimenpide-ehdotusten teemat edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi

- *Vaalijärjestelmän uudistaminen*
- *Vaalien turvallisuuden vahvistaminen*
- *Äänestysmahdollisuuksien joustavoittaminen ja sähköisen äänioikeusrekisterin laajamittainen käyttöönotto*
- *Äänestysaktiivisuuden ja monipuolisen ehdokasasettelun edistäminen*

Medialiitto pitää erittäin tärkeänä edustuksellisen demokratian toimivuuden ja suomalaisen vaalijärjestelmän pitkäjänteistä turvaamista.

Linjaus 2: Suomessa on käytössä monipuoliset osallistumismahdollisuudet ja yhä useampi käyttää poliittisia- ja kansalaisoikeuksiaan

Toimenpide-ehdotusten teemat edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi

- *Yhdenvertaisen osallistumisen edistämien ja kytkeminen vahvemmin osaksi päätöksentekoa ja valmistelua.*
- *Osallisuusjärjestelmien kehittäminen sekä arviointi kunnissa ja hyvinvointialueilla.*
- *Aloite-instrumenttien tarkastelu sekä erilaisten osallistumis- ja vaikuttamismenetelmien laajamittainen hyödyntäminen. Digitaalisen osallistumisen ja verkkodemokratiapalvelujen kehittäminen.*
- *Osallistumistoimien arviointi ja mittaaminen sekä yhdenvertaisen osallistumisen kehittäminen.*

Medialiitto kannattaa linjausta 2 ja pitää siihen liittyviä toimenpiteitä oikeasuuntaisia. Medialiitto ehdottaa, että linjaukseen 2 lisätään vahvan paikallisdemokratian säilyttämiseksi seuraava konkreettinen toimenpide.

- Julkisen hallinnon, kuten kuntien ja hyvinvointialueiden, viestinnässä otetaan huomioon erityisesti paikallisen uutismedian tiedonsaanti ja toimintaedellytysten turvaaminen.

Medialiitto korostaa, että julkisen hallinnon ja esimerkiksi kuntien ja hyvinvointialueiden viestintään kiinnitetään tarvittaessa huomiota, jotta niiden viestinnästä ei muodostu ympäri Suomea markkinaehtoisesti julkaistavan uutismedian, eli sanoma- ja kaupunkilehtien, kanssa kilpailevia ”medioita”.

Riippumattomilla tiedotusvälineillä ja erityisesti uutismedialla on aivan keskeinen rooli kuntalaisten tiedonsaannista esimerkiksi kuntapäätäjien, kunnan virkamiesten ja kunnassa toimivien yritysten suunnitelmista ja toiminnasta. Ilman riippumatonta tiedonvälitystä kuntalaisten valmiudet äänestää kuntavaaleissa ovat heikot. Teemaa käsitellään laajemmin linjauksen 4 yhteydessä.

Linjaus 3: Demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatus sekä jatkuva oppiminen tukevat osallistumisoikeuksien toteutumista

Toimenpide-ehdotusten teemat demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatuksen tukemiseksi

- ***Nuorten koulutuspolkujen eriytymiseen puuttuminen varhaisessa vaiheessa. Osallistumista tukevan tietopohjan ja valmiuksien varmistaminen.***
- ***Ajantasaisten koulutus- ja oppimateriaalien saatavuuden parantaminen (demokratia- ja ihmisoikeuskysymyksistä). Valtakunnallisen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen osaamiskeskuksen perustamisen selvittäminen sekä ajankohtaisten pilottihankkeiden tulosten valtakunnallinen jalkauttaminen.***
- ***Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen pitkäjänteinen kehittäminen demokratia- ja ihmisoikeusasioissa.***
- ***Kansalaistaitojen sekä avoimen keskustelun vahvistaminen disinformaation tunnistamiseksi ja torjumiseksi (ml. digitaalinen- ja mediakasvatus).***
- ***Yleisten kirjastojen ja museoiden verkoston roolin vahvistaminen yhteiskunnallisen osallistumisen ja medialukutaidon vahvistamisessa.***
- ***Demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan osaamisen vahvistaminen ja painoarvon lisääminen kotoutumiskoulutuksessa sekä monikielisessä yhteiskuntaorientaatioissa.***
- ***Riittävien resurssien turvaaminen kansalaisyhteiskunnan toimijoille demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan koulutuksen tarjoamiseen.***

Medialiitto kannattaa linjausta 3 muutettuna ja pitää siihen liittyviä toimenpiteitä oikeasuuntaisia. Medialiitto ehdottaa, että linjaukseen 3 lisätään seuraavat kaksi konkreettista toimenpidettä:

- Riippumattomien tiedotusvälineiden (eli päätoimittajavastuun alaisen ja Journalistin ohjeisiin sitoutuneen median) roolia ja merkitystä demokratialle opetetaan kattavasti perus- ja täydennyskoulutuksessa.
- Perusopetuksen opetussuunnitelmaa uudistettaessa informaatiolukutaito, journalismin etiikka sekä riippumattomien tiedotusvälineiden rooli ja merkitys yhteiskunnassa lisätään osaksi yläkoulujen yhteiskuntaopin oppisisältöjä ja mainitaan opetussuunnitelman perusteissa. Valtioneuvoston perusopetuksen tuntijakoa koskevaa asetusta muutetaan vastaavasti.

Medialiitto ehdottaa, että linjauksessa 3 puhuttaisiin ”ihmisoikeuksien” sijaan ”perusoikeuksista” seuraavasti

- Demokratia-, perusoikeus- ja mediakasvatus sekä jatkuva oppiminen tukevat osallistumisoikeuksien toteutumista

Medialiitto katsoo, että demokraattinen järjestelmä perustuu suvereenissa valtiossa nimenomaan perustuslakiin. Demokratiakasvatuksen tulisi tukea ennen kaikkea perustuslain ja perustuslain aseman tuntemusta.

Kasvatuksessa ja oppimisessa on syytä edelleen tavoitella luottamusyhteiskuntaa ja sen ylläpitämistä. Luottamus toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan ja sen instituutioihin on demokratiamme kulmakiviä.

Medialiitto kannattaa myös periaatepäätösluonnoksen sivun 21 kirjausta, että tavoitteena on ”laaja-alainen osaaminen, joka huomioi tiedollisten valmiuksien lisäksi sivistykselliset arvot sekä demokratiaan perustuvan yhteiskunnan peruseriaatteet”.

Medialiiton käsityksen mukaan riippumattomien tiedotusvälineiden roolin ja merkityksen korostaminen vapaassa, demokraattisessa yhteiskunnassa on keskeinen osa mediakasvatusta, johon sisältyy erityisesti myös demokratiakasvatus ja alueita ihmisoikeuskasvatuksesta. Demokratiapolitiikassa tulisikin tuoda esille, mitä ovat riippumattomat tiedotusvälineet (eli päätoimittajavastuun alainen ja Journalistin ohjeisiin sitoutunut media). Lisäksi tulisi korostaa niiden roolin ja merkityksen opettamista perusopetuksessa ja aikuiskoulutuksessa.

Tämä tarkoittaa sitä, että sekä demokratia- että mediakasvatuksen tärkeys tulisi aidosti tunnustaa ja tunnustaa osana peruskoulun ja muun koulutuksen oppisisältöjä. Haasteena on, että teemoja vaivaa osaamisen ja resurssien puute opetuksessa. Opetus lepää yksittäisten, innostuneiden opettajien harteilla. Systemaattinen opettajien täydennyskoulutus puuttuu. Tämä saattaa maamme koululaiset ja opiskelijat eriarvoiseen asemaan.

Nykyiset perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet ovat vuodelta 2014. Yleensä opetussuunnitelmaa on uudistettu kymmenen vuoden välein.

Medialiitto katsoo, että opetussuunnitelmaa lähivuosina uudistettaessa informaatiolukutaito, journalismin etiikka (Journalistin ohjeet) sekä riippumattomien tiedotusvälineiden rooli ja merkitys niin sanotusti vallan vahtikoirona lisättäisiin osaksi yläkoulujen yhteiskuntaopin oppisisältöjä ja

mainittaisiin opetushallituksen vastuulla olevan opetussuunnitelman perusteissa. Lisäksi valtioneuvoston perusopetuksen tuntijakoa koskevaa asetusta tulisi muuttaa vastaavasti.

Tällä hetkellä valtioneuvoston asetuksen mukaan yhteiskuntaoppia opiskellaan perusopetuksen vuosiluokilla 7–9 kolme vuosiviikkotuntia. Medialiitto katsoo, että yhteiskuntaopin opetusta tulee lisätä yläkouluissa. Lisäresurssi tulee käyttää yleisesti mediakasvatukseen ja erityisesti riippumattoman tiedonvälityksen ja demokratian välisen suhteen kirkastamiseen. Ilman riippumatonta tiedonvälitystä ei voi olla demokratiaa. Lisäksi tulisi järjestää opettajille aiheeseen liittyvää täydennyskoulutusta.

Mediakasvatuksen (mukaan lukien demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus) painopistealuetta tulisi muuttaa äidinkielestä yhteiskuntaoppiin. Olennaista olisi myös kirkastaa riippumattomien tiedotusvälineiden (eli päätoimittajavastuun alaisen ja Journalistin ohjeisiin sitoutuneen median) sisältöjen ja muun viestinnän sekä esimerkiksi sosiaalisen median eroja.

Medialiitto toteaa, että nykyisessä opetussuunnitelmassa ei puhuta mitään esimerkiksi journalismista tai riippumattomien tiedotusvälineiden merkityksestä yhteiskunnassa. Opetussuunnitelman tavoitteena mainitaan vain, että oppilas oppii tarkastelemaan kriittisesti median yhteiskunnallista roolia. Tämä tavoite näyttäytyy nykyisessä media- ja viestintäympäristössä epäselvänä. Lisäksi se on omiaan luomaan epäluottamusta riippumattomia tiedotusvälineitä kohtaan.

Linjaus 4: Avoin, läpinäkyvä ja vuorovaikutteinen hallinto vahvistaa luottamusta. Päätöksenteko on tietoperusteista

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla hallinnon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä voidaan edistää

- ***Julkisen hallinnon viestinnän kehittäminen yhteiskunnan toimintaan liittyvissä asioissa.***
- ***Julkisuuslain uudistuksen loppuunsaattaminen. Avoimuusrekisterin saattaminen voimaan, seuranta sekä kehittämistarpeiden arviointi.***
- ***Lainsäädäntöprosessin avoimuuden ja osallistavuuden parantaminen sekä virkamiesten osaamisen kehittäminen.***

Medialiitto kannattaa linjausta 4 ja siihen liittyviä toimenpiteitä. Medialiitto esittää kohdan jatkovalmistelua varten oheiset kommentit ja täydennysehdotukset.

Medialiitto ehdottaa, että linjauksen 4 alle lisätään seuraavat kaksi konkreettista toimenpidettä:

- Mediapolitiikan koordinoitua parannetaan esimerkiksi asettamalla ministerityöryhmä, jonka tehtävänä on varmistaa ammattimaisen toimituksellisen median toimintaedellytysten vahvistaminen.
- Julkisen hallinnon, kuten kuntien, viestinnässä otetaan huomioon erityisesti paikallisen uutismedian tiedonsaanti ja toimintaedellytysten turvaaminen.

Medialiitto katsoo, että säädöshankkeiden avoimuutta ja ennakoivaa valmistelua tulisi kehittää nykyisestä. Nykyisin media-alaa koskeva päätöksenteko on siiloutunut useisiin ministeriöihin. Jotta voidaan jatkossa varmistaa, etteivät yksittäiset säädöshankkeet missään tapauksessa ainakaan heikennä kotimaisten tiedotusvälineiden elinvoimaisuutta, tulisi hallinnon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä edistää mediapolitiikalla.

Ministeriörajat ylittävällä mediapolitiikalla huolehdittaisiin riippumattoman tiedonvälityksen asemasta kaikissa media-alaa koskeissa kansallisissa ja EU-tason lainsäädäntöhankkeissa.

Medialiitto korostaa, että julkisen hallinnon ja erityisesti kuntien viestintään kiinnitetään tarvittaessa huomiota, jotta kuntien viestinnästä ei muodostu kunnissa markkinaehtoisesti julkaistavan uutismedian, eli sanoma- ja kaupunkilehtien, kanssa kilpailevia ”kuntamedioita”. Kuntien viestintää suunniteltaessa on muistettava, että julkisesti rahoitetun niin sanotun journalismin kaltaisen viestintäsisällön tarjoaminen on omiaan vähentämään kuluttajien halukkuutta maksaa yksityisten markkinatoimijoiden eli paikallisen lehdistön tarjoamista vastaavista sisällöistä. Digitaalisista journalistisista sisällöistä maksettavat tilausmaksut ovat välttämätön edellytys sille, että markkinaehtoisesti toimivat riippumattomat tiedotusvälineet, sanoma- ja kaupunkilehdet, voivat jatkaa maamme kunnissa toimintaansa markkinatilanteessa, jossa painettujen sanomalehtien levikit ovat jo useiden vuosien ajan olleet nopeassa laskussa.

Julkisesti subventoidun julkisen hallinnon, kuten kunnan journalismin kaltaisen julkaisutoiminnan, seurauksena voi pahimmillaan olla sanoma- ja kaupunkilehtien toimintaedellytysten dramaattinen heikentyminen ja sitä kautta maamme ammattimaisen toimituksellisen median moniäänisyyden heikentyminen. Tällainen kehitys olisi omiaan myös rapauttamaan maamme paikallisen kuntademokratian.

Medialiitto kannattaa julkisuuslain uudistuksen loppuunsaattamista ripeällä aikataululla. Medialiitto korostaa, että julkisuuslain uudistus edellyttää myös kattavaa virkamiesten kouluttamista ja perehdyttämistä julkisuusperiaatteeseen ja julkisten tietojen sekä asiakirjojen julkisuuteen, jotta tiedotusvälineiden tiedonsaanti voidaan varmistaa viranomaisissa ja kaikissa kunnissa. Asialla on merkitystä kansalaisten tiedonsaannin ja myös kuntademokratian kannalta.

Linjaus 5: Yhteiskunnallinen keskustelukulttuuri on rakentava, moniarvoinen ja syrjimätön sekä mahdollistaa eri väestöryhmien osallistumisen

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla keskustelukulttuuria voidaan parantaa

- *(Puolueiden välisen) dialogin ja yhteistyön tunnistaminen keskeiseksi elementiksi rakentavassa yhteiskunnallisessa keskustelukulttuurissa.*
- *Hyvien väestösuhteiden edistäminen dialogin keinoin.*
- *Oikeiden osallistumisinstrumenttien valinta osallistumisen eriytymisen vähentämiseksi.*
- *Viranomaistoimien jatkaminen ja osaamisen kehittäminen vihapuheeseen ja häirintään puuttumiseksi.*
- *Vihapuheen ehkäisy sekä tietoisuuden lisääminen vihapuheen ja häirinnän kohtaamisesta sekä sananvapauden rajoista.*

Medialiitto pitää linjausta 5 ja siihen liittyviä toimenpiteitä oikeasuuntaisina. Medialiitto esittää kohdan jatkovalmistelua varten oheiset kommentit ja täydennysehdotukset.

Medialiitto ehdottaa, että linjauksen 5 alle lisätään seuraava konkreettinen toimenpide:

- Mediapolitiikan koordinoitua parannetaan esimerkiksi asettamalla ministerityöryhmä, jonka tehtävänä on varmistaa ammattimaisen toimituksellisen median toimintaedellytysten vahvistaminen.

Media-alaa koskeva päätöksenteko on hajanaista. Suomi tarvitsee ministeriörajat ylittävän mediapolitiikan. Olennaista on varmistaa mediapolitiikalla, etteivät yksittäiset säädöshankkeet ainakaan heikennä kotimaisten tiedotusvälineiden elinvoimaisuutta.

Medialiitto ehdottaa, että mediapolitiikkaan sisällytetään kaikki kotimaiseen mediatarjontaan vaikuttavat julkisen vallan päätökset ja toimenpiteet. Luotettavan tiedon ja sivistyksen merkitystä yhteiskunnassa on avattu edellä Medialiiton vastauksissa. Laadukkaat, ammattimaiset journalistiset sisällöt, kirjallisuus ja oppimateriaalit luovat suomalaisille hyvinvointia, rakentavat yhteiskuntaluottamusta ja turvaavat henkistä huoltovarmuutta. Monimuotoinen, luotettava ja rippumaton media turvaa kansalaisten tiedonsaannin, mahdollistaa toimivan demokratian ja vahvistaa suomalaisten kestävyyttä disinformaatiota ja informaatiovaikuttamista vastaan.

Linjaus 6: Aktiivinen ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta on keskeinen osa toimivaa demokratiaa
Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla voidaan tukea kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä ja osallistumista

- **Autonomisen ja elinvoimaisen kansalaisyhteiskunnan merkityksen tunnistaminen sekä kumppanuuteen perustuvan sektorien välisen yhteistyön edistäminen.**
- **Kansalaisyhteiskuntaan liittyvien muutosten ja niiden vaikutusten pitkäjänteinen arviointi ja seuranta.**
- **Kansalaistoiminnan rahoitus- ja varainhankintatietoisuuden ja osaamisen tukeminen sekä varainhankintainnovaatioiden kehittäminen.**
- **Nuorten vapaaehtoistoiminnan tukeminen koulujen ja oppilaitosten avulla.**
- **Kansalaisyhteiskuntatutkimuksen edistäminen ja tutkimustiedon parempi hyödyntäminen. Virkahenkilöiden kansalaisyhteiskuntaosaamisen ja –tietämyksen vahvistaminen.**
- **Kulttuurilaitosten roolin ja toiminnan vahvistaminen kotouttamisessa ja sosiaalisessa yhteenkuuluvuudessa sekä kulttuurin nostaminen kestävästä kaupunkikehityksen keskiöön.**

Medialiitto pitää linjausta 6 ja siihen liittyviä toimenpiteitä oikeasuuntaisina. Medialiitto esittää kohdan jatkovalmistelua varten oheiset kommentit.

Medialiitto kannattaa OECD:n 2021 ilmestyneessä raportissa (https://www.oecd-ilibrary.org/sites/f9e971bd-en/1/3/4/index.html?itemId=/content/publication/f9e971bd-en&_csp_=9453887f9f2e7d591df5490866cf6f4a&itemIGO=oecd&itemContentType=book#section-d1e105) ehdotettua: valtioneuvoston tulisi jatkaa Julkisen sanan neuvoston (JSN) toiminnan tukea tulevaisuudessa. JSN:n rooli on ensiarvoisen tärkeä ammattimaisen, toimituksellisen tiedonvälityksen laadun parantamisessa ja ylläpitämisessä.

Medialiiton näkemyksen mukaan kotimaisten tiedotusvälineiden omistuksen keskittyminen ei ole käytännössä ongelma maassamme. Merkittävämpi ongelma riippumattomalle tiedonvälitykselle on muutaman merkittävässä markkina-asemassa olevan ei-eurooppalaisen alustayhtiön vaikutus esimerkiksi digitaalisen toimintaympäristön mainostuotoille. IAB Finlandin selvityksen mukaan vuonna 2021 64 prosenttia digitaalisen toimintaympäristön mainostuotoista meni ei-eurooppalaisille alustayhtiöille.

Lain sananvapauden käyttämisestä joukkoviestissä (460/2003) 4 §:ssä todetaan: ”Vastaavan toimittajan tehtävänä on johtaa ja valvoa toimitustyötä, päättää aikakautisen julkaisun, verkkojulkaisun tai ohjelman sisällöstä sekä huolehtia hänelle tässä laissa säädetyistä muista tehtävistä.” Maamme yksityiset tiedotusvälineet ovat laajasti sitoutuneet noudattamaan Journalistin ohjeita, kuten myös OECD:n raportissa todetaan. Journalistin ohjeiden kohdan 2 mukaan ”tiedonvälityksen sisältöä koskevat ratkaisut on tehtävä journalistisin perustein. Tätä päätösvaltaa ei saa missään oloissa luovuttaa toimituksen ulkopuolisille.” Toimituksellisen työn riippumattomuus ulkopuolisista vaikutteista, kuten esimerkiksi tiedotusvälineen omistajista, omistajayhtiön johdosta, poliitikoista tai mainostajista) on siis vahvasti suojattu niin laissa kuin itsesääntelyssä. Lisäsääntelyä ei Medialiiton käsityksen mukaan Suomessa tarvita.

Medialiiton näkemyksen mukaan myös muut mediayhtiöt kuin pörssilistatut mediayhtiöt pyrkivät kiinnittämään huomiota yhtiöiden omistustietojen avoimuuteen.

Linjaus 7: Suomi tukee demokratiakehitystä kansainvälisesti

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla voidaan tukea kansainvälistä demokratiakehitystä

- *Toimijoiden yhteydenpidon lisääminen kansallisella tasolla ja Suomen kansainvälisen demokratiatyön kehittäminen kokonaisuutena. Suomalaisen demokratia-, ihmisoikeus- ja oikeusvaltioalan asiantuntemuksen hyödyntäminen kansainvälisessä yhteistyössä.*
- *Politiikassa aliedustettujen ryhmien poliittisen osallistumisen vahvistaminen tukemalla kansainvälisesti puolueita ja parlamentteja. Erilaisten tapojen kehittäminen tukemaan eri toimijoiden osallistumisoikeuksien toteutumista sekä mediavapautta.*
- *Valtioneuvoston tutkimustoiminnan kehittäminen sekä seuranta kansainvälisen demokratiatyön vaikuttavuudesta ja kehittämistarpeista.*
- *Suomen aktiivinen toiminta Euroopan Unionin Team Europe Democracy–aloitteessa ja hallitusten välisissä demokratiajärjestöissä. Suomen tuki Kansainväliselle demokratia- ja vaaliapuinstituutille (International Institute for Democracy and Electoral Assistance, International IDEA).*

Medialiitto kannattaa linjausta 7 ja siihen liittyviä toimenpiteitä, joilla voidaan tukea kansainvälistä demokratiakehitystä.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg

toimitusjohtaja

Ismo Huhtanen

lakiasiaintoimittaja, Uutismedian liitto

Huhtanen Ismo
Medialiitto ry

